

Література:

1. Рекомендація CM/Rec(2018)8 Комітету Міністрів державам-членам щодо відновного правосуддя у кримінальних справах.
2. Медіація у професійній діяльності юриста Підручник За редакцією Наталі Крестовської, Луїзи Романадзе, видавництво «Екологія», 2019 р., с. 101.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України, прийнятий 13.04.2012 № 4651-VI редакція від 08.08.2021 р.
4. Кримінальний Кодекс України, прийнятий 05.04.2001 № 2341-III, редакція від 16.09.2021 р.
5. Постанова Пленуму Вищого Спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.12.2015 № 13.
6. Єдиний державний реєстр судових рішень, справа № 608/2388/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93426572>
7. Єдиний державний реєстр судових рішень – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/40287681>
8. Архів електронного видання Юрист та закон – https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA013585

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Панченко К. Ю.

*студентка магістратури факультету менеджменту та права
Вінницький національний аграрний університет
Науковий керівник: **Опольська Н. М.**
доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри права
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна*

Злочинність неповнолітніх сьогодні є, мабуть, однією з найсерйозніших і насущних проблем сучасності, оскільки негативно позначається на фізичному і духовному здоров'ї підростаючого покоління і тим самим негативно впливає на подальший розвиток суспільства.

Незважаючи на те, що спостерігається позитивна динаміка в статистиці злочинності неповнолітніх, кримінальна обстановка в підлітковому середовищі залишається несприятливою. Більш того,

турбують її якісні показники, а саме: значна кількість тяжких кримінальних правопорушень, зростання кримінального професіоналізму неповнолітніх злочинців, велика кількість кримінальних правопорушень, скоєних у групі, зловживання підлітками алкоголем, наркотичними і токсичними речовинами, «омолодження» злочинності та придбання стійкого рецидивного характеру.

Такі характеристики злочинності в молодіжному середовищі позбавляють суспільство перспектив встановлення в найближчому майбутньому соціальної рівноваги і благополуччя. Тому держава і суспільство повинні забезпечити моральне здоров'я молодого покоління і застосовувати необхідні заходи для повернення в суспільне життя неповнолітніх осіб, які раніше вчинили кримінальне правопорушення. Умовами досягнення даної мети є чітке нормативне регулювання їх кримінальної відповідальності, забезпечення соціального добробуту цієї категорії громадян, забезпечення їх правового виховання, підвищення рівня їх правосвідомості та правової культури.

На жаль, сьогодні відчувається недостатня розробленість на законодавчому рівні теоретично обґрунтованих і практично значущих кримінально-правових заходів впливу на неповнолітніх порушників кримінального закону і ряд інших обставин, які сприяють злочинній поведінці неповнолітніх.

Кримінальний кодекс України передбачає 5 основних: штраф; громадські роботи; виправні роботи; арешт; позбавлення волі на певний строк, та 2 додаткових видів покарань: штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, які можуть бути призначені неповнолітнім [1].

Аналіз положень даних норм і практики їх призначення дозволив дійти до висновку, що обґрунтованість і ефективність деяких з них викликає сумніви. Так, викликає сумнів доцільність застосування покарання у вигляді позбавлення права займатися певною діяльністю. По-перше, застосування даного виду покарання можливо до осіб, які займаються такою діяльністю, тобто мають постійну або тимчасову роботу, а переважна більшість неповнолітніх не зайняті взагалі будь-якою діяльністю.

Особливістю кримінальної відповідальності неповнолітніх є проблема віку настання кримінальної відповідальності, яка є однією з найбільш актуальних і обговорюваних сьогодні.

Як відомо, протягом багатьох століть вчені намагалися визначити оптимальний вік настання кримінальної відповідальності неповнолітніх. При цьому пропонувалися різні варіанти відповідно до тяжкості вчиненого кримінального правопорушення.

Чинне кримінальне законодавство передбачає вікову «ступінчастість» настання кримінальної відповідальності для неповнолітніх: з 14 років настає кримінальна відповідальність за ряд кримінальних правопорушень, які характеризуються підвищеною суспільною небезпекою, з 16 років встановлений загальний критерій настання кримінальної відповідальності, з 18 років – у випадках, пов’язаних з досягненням повноліття.

Важливо зауважити, що в основі визначення віку кримінальної відповідальності знаходиться рівень свідомості людини, його здатність усвідомлювати те, що відбувається, і відповідно до цього, осмислено здійснювати свої дії. Деякі вчені вважають, що малолітні особи, не можуть бути суб’єктами кримінального правопорушення, оскільки в силу свого віку не мають можливості в достатній мірі керувати своїми вчинками.

О.А. Плашовецький підкреслює, що законодавець, встановлюючи вік настання кримінальної відповідальності, керувався психічним критерієм, тобто можливістю суб’єкта усвідомлювати в момент вчинення кримінального правопорушення фактичний характер і суспільну небезпеку свого діяння (дії або бездіяльності) і керувати ними [2, с. 130].

Однак слід зауважити, що в дійсності, ступінь соціальної зрілості неповнолітніх різна. Н.Г. Таран відзначала, що вікові параметри, визначені статтею КК України (16 і 14 років), взяті законодавцем з запасом. На її думку, розуміння заборонності і караності, а також здатність до свідомо-вольового контролю своїх вчинків формуються у дитини значно раніше [3, с. 104].

У зв’язку з цим, на протязі вже довгого періоду часу обговорюється питання про зниження віку кримінальної відповідальності неповнолітніх. У науковій літературі можна зустріти позиції про необхідність зниження віку до 12 років за кримінальні правопорушення, при вчиненні яких відповідальність в даний час настає з 14 років.

Досить часто відзначається, що сучасне покоління підлітків і молоді дорослішають набагато раніше, в зв’язку з чим, зниження віку притягнення до кримінальної відповідальності необхідне і викликане сучасними реаліями життя суспільства.

Безумовно, не варто забувати, що в чинному Кримінальному кодексі також є кримінальні правопорушення, які не можуть бути вчинені неповнолітніми і, отже, вони не можуть нести кримінальну відповідальність. До таких складів цілком можна віднести посадові кримінальні правопорушення, в яких є наявність спеціального суб’єкту, тобто особи, яка наділена професійними повноваженнями.

Якщо звернутися до світової ювенальної практики, можна побачити, що єдиної моделі віку притягнення до кримінальної відповідальності не

сформовано. Так, в Індії, Ірландії та Сінгапурі вік кримінальної відповідальності настає – з 7 років; в США, Австралії, Великобританії і Швейцарії – з 10 років; у Франції – з 13 років; в Німеччині і Японії – з 14 років; в інших країнах Євросоюзу – від 13 до 18 років [4, с. 115].

Наприклад, в Швейцарії існує спеціальний кримінальний кодекс для неповнолітніх і самостійне кримінально-процесуальне законодавство щодо розглянутих осіб – Ювенальний кримінальний-процесуальний кодекс, який поширюється на осіб з 10 до 18 років [4, с. 116].

Крім цього, розгляд кримінальних справ щодо неповнолітніх здійснюється спеціалізованими судами при обов'язковій участі спеціально уповноважених прокурорів.

Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, якщо вести мову про зниження віку кримінальної відповідальності, то тільки в разі введення повноцінної системи ювенальної юстиції в Україні, яка передбачає спеціальні органи, які розглядають подібні справи, спеціальні покарання і виправні установи.

Разом з тим необхідно констатувати, що сьогодні в Україні відсутні реальні механізми допомоги «складним» підліткам, не існує справжньої система виправлення і психологічної реабілітації малолітніх злочинців.

Таким чином, система кримінальної відповідальності неповнолітніх вимагає постійного поліпшення і актуалізації. Зарубіжний досвід призначення покарання неповнолітнім неоднозначний. Безсумнівно, існують ефективні методи профілактики дитячої злочинності, проте при запозиченні тих чи інших положень слід адаптувати їх під національну правову систему, а не сліпо копіювати.

Для профілактики підліткової злочинності в першу чергу необхідно підвищувати рівень правової культури, і не тільки у неповнолітніх, а у всіх категорій населення.

Вважаємо, що зниження віку кримінальної відповідальності не знизить рівень дитячої злочинності. Слід виробити механізм раннього виявлення підлітків, які перебувають у «групі ризику», для профілактики вчинення кримінальних правопорушень такими особами.

Створення дитячо-юнацьких організацій, що працюють на постійній основі, допоможе залучити підлітків в суспільно-корисну діяльність, тим самим обмежуючи їх спілкування з особами, з девіантною поведінкою.

Література:

1. Кримінальний кодекс України : Закон від 5 квітня 2001 р. № 2341–III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 05.08.2021).

2. Плашовецький О. А. Кримінально-правова диференціація віку : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук:

12.00.08 кримінальне право і криминологія; кримінально-виконавче право / О.А. Плашовецький; Міністерство освіти і наук України, Приватний вищий навчальний заклад «Львівський університет бізнесу та права». Львів, 2017. 200 с.

3. Таран Н. Г. До питання про вік кримінальної відповідальності. Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 09–10 верес. 2016 р.). Одеса : Причорномор. фундація права, 2016. С. 103–105.

4. Андрусак Г. М. Кримінальна відповідальність неповнолітніх за законодавством зарубіжних країн. *Правова позиція*. 2020. № 2 (27). С. 114-119.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ І ЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ

Пасканний В. О.

*магістр кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету права, економіки та кібербезпеки
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Для успішного виконання завдань кримінального провадження велике значення приділяється фактору часу. У зв'язку з тим, що процесуальне законодавство в основному оперує імперативними нормами, в процесуальних кодексах, в тому числі й в Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК), встановлюється велика кількість юридичних обов'язків, а звідси, – й строків їх виконання.

Будь-яка процесуальна дія або сукупність дій під час кримінального провадження мають бути виконані без невиправданої затримки і в будь-якому разі не пізніше граничного строку, визначеного відповідним положенням КПК.

Будь-які строки, що встановлюються прокурором або слідчим суддею, мають бути такими, що дають достатньо часу для вчинення відповідних процесуальних дій або прийняття процесуальних рішень та не перешкоджають реалізації права на захист [1, с. 338]. З ціллю забезпечення швидкого та повного розслідування і судового розгляду у кримінальному процесуальному законодавстві існує інституція